

Kortárs kertépítészet – A szabad formálású és az attraktív kertek

Streamline Garden Design: Naturally Formed and Attractive Gardens

LEKTOR | SZILÁGYI KINGA

C) ATTRAKTÍV VAGY LÁTVÁNY-KERTEK

Ez a csoport szokatlan formákat és társításokat vonultat fel, a kertben korábban nem használt érdekes anyagokat alkalmaz az attraktív látvány létrehozása érdekében. Az újszerűséget, a meglepetés élményét kívánják megteremteni, olykor a keresettség jellemző rájuk. Itt is elkülöníthető két sajátos alcsoport:

C.1. Artisztikus kertek

C.2. A „bizarr”

A 4D előző számában (2007. 6. sz.) a kortárs geometrikus kertek jellemzőiről kíséreltem meg egy, a fenti „tipológiát” alátámasztani igyekvő elemzést adni. E cikk keretében most a másik két nagy csoport, a szabad formálású kertek és az attraktív, látványkertek csoportjának a „bemutatására” vállalkozom, pontosabban annak felrajzolására, hogy a geometrikus kertek mellett ez az egymástól markánsan elkülönülő további két karaktercsoport létezik a ma kertépítészetében, mint viszonylag önállóan tekinthető stílusirányzat.

SZABAD FORMÁLÁSÚ KERTEK

A kortárs kertek között van egy sor tájképi típusú kert, amelyekre az oldott, laza formálás és a természetszerű, változatos növényalkalmazás jellemző. A geometrikus kertekkel ellentétben ezeknél a szabad formálású kerteknél a növényekkel képezett térfalak jelentős szerepet kapnak. A cél nem a felületek áttekinthetősége, hanem a térbeli

A ma alkotásait az együtt élő és egymásra ható alkotógenerációk, mesterek és tanítványok együttesen alakítják, s ezért szűkebb értelemben kortársnak, vagy inkább kortárs jelennek az egy emberöltő távlatában született, egymás vonzásában létrejött művek együttese tekinthető. Ennek a hozzávetőlegesen 25-30 évnek az alkotásait elemezve megállapítható, hogy a kép ugyancsak összetett.

Számos irányzat, törekvés érhető tetten az egyszerű szemlélő szintjén is, és kimutathatók eléggé rokon jegyeket mutató, hasonló karakterű csoportok az alkotások tömegében. Három, markánsan elkülöníthető, szándékaikban hasonló művekből álló csoportot mindenképp fel lehet fedezni. Ezek a következők.

A) GEOMETRIKUS KERTEK

Jellemző rájuk a geometrikus szerkesztésmód és a mértani formaelemek alkalmazása. A geometrikus kerteken belül is megkülönböztethető három egymástól eltérő karakterű alcsoport:

A.1. Minimalista geometriájú kertek

A.2. Kaotikus geometriájú kertek

A.3. Nostalgikus geometriájú

(historizáló) kertek

B) SZABAD FORMÁLÁSÚ KERTEK

Közös jellemzőjük a szabad, aszimmetrikus kialakítás, tájképi karakter, általában erős érzelmi hatással, az idill-teremtés szándékával. A szabad formálású kerteknek is van két sajátos alcsoportja, a:

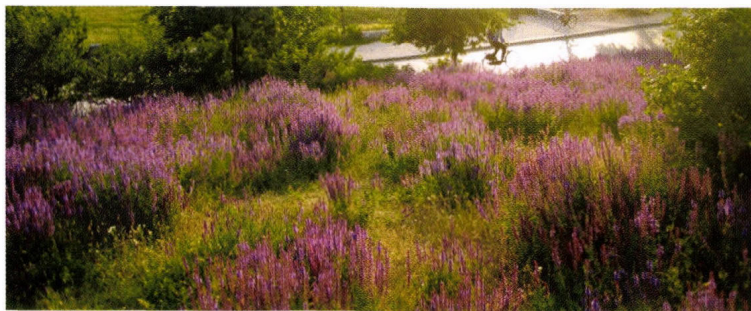
B.1. Romantizáló kertek

B.2. Természettelvű kertek

tagoltság és a látványtengelyek, vagy a mélységében strukturált téregyüttesek létrehozása a mindenkori funkcióknak megfelelően. A kert lényege itt is a hatásos, attraktív látvány megteremtése, de nem a síkban, hanem vertikális tömegek, térfalak alkalmazásával.

A geometrikus kertekhez képest a másik lényegi különbség, hogy a szabad formálású kertektől idegen bármiféle alaprajzi geometria, s annak eszköztára: az ismétlés, vagy a szabályos ritmus. Itt minden egyedi és megismételhetetlen, a növénycsoportok nem egységes tömegként, homogén felületként, hanem karakteres egyedek halmazaként jelennek meg. Míg a geometrikus kertek mindegyik formája az urbánus környezethez igazodó, azt mintegy kiegészítő, megerősítő karakterrel bír, a szabad formálású kertek csoportja ezzel ellentétben az urbánus környezetben egyfajta kontrasztot teremt, a szabályozott geometriájú városi kereteket tagadó, szabad természeti formák létrehozásával.

A szabad formálású kertek egyik csoportja elsősorban a harmonikus látvány, idilli kép megteremtésére törekszik, hasonlóan, mint ahogy azt a 18. század festői vagy romantikus kertjei létrehozták. Ezeket nevezzük romantizáló kerteknek. A szabad formálású kertek másik nagy csoportjának alkotói egyfajta ökológiai

21

31

szemléletet képviselnek, és a kertet a természeti együttesek lehetőleg zavartalan, az antropogén hatásoktól mentes állapotának modelljeként képzelik el, ahol a kert formálói a természeti folyamatok, a szukcesszionális fejlődés maga. E csoportot ezért természetelvű kerteknek hívjuk.

ROMANTIZÁLÓ KERTEK

A „romantizáló” megnevezés e kertek szellemileg rokon vonását jelzi a romantika korszakának kertjeivel, de nem jelenti azt, hogy ezek a kertek historizálnak, azaz a romantikus kertek formáit hoznák vissza. A kerttörténet sok korszakában – az ókori perzsáktól, a 18. század festői kertjein át egészen napjainkig – mindig is jelen volt a szándék a kertben egyfajta idillt teremteni, a magányos szemlélő vagy kerthasználó számára olyan környezetet, millőt létrehozni, ami az Elisium nyugalmát, a paradicsomi létet idézi, olykor filozófikusan mély, olykor játékos, vagy affektált formában. Még a barokk kertművészet is létrehozta a boszkek különálló, elzárt terében az idilli helyet, ahol el lehet vonulni a világ nyúgeitől, az udvari intrikáktól. Ezt teszik a kortárs romantizáló kertek is, idillt teremtenek a zaklatott városi környezetben, amelyhez a tájképi kertformálás eszközeit használják, de mai módon.

41

51

61

- 5 | A patagoniai biom látványterve. A párizsi Állatkert felújítása. – Jambor András, 2005
- 6 | Nantes, rekreációs park látványterve. – Jambor András, 2002
- 7 | Wienerberg park, Bécs. Természetelví kert a város szívében. – Wilfried Kirchner, Maja Kirchner, 1996
- 8 | Citroen park, Párizs. Természetelví kert. – Gilles Clément, 1998
- 9 | Telecom központ kertje pavilonnal. Zürich – Giurdo Hager, 1994

A romantizáló kert fontos használati funkcióval rendelkezik, villakert, közkert, vagy pl. intézménykert lehet, de lényegénél fogva nem tömeges használatra szánt, a csendes, visszavonult, szemlélődő tevékenységet feltételezi. A kert rendeltetése itt, hogy a kerthasználó és a természet intim találkozását létrehozza. Ehhez zavartalan és viszonylag nagy terület, egyfajta térbeli zártság és képi változatosság szükséges.

A formai kialakítás és a növényalkalmazás ezeknél a kerteknél mindig a természeti előképeket követi, de letisztult, stilizált vagy sűrített formában. Azaz az alakítottság, a megformáltság a kerti képben mindig tetten érhető, és nincs is olyan szándék, hogy ez ne legyen látható.

TERMÉSZETELVŰ KERTEK

A szabad formálású kortárs kertek másik csoportjára az jellemző, hogy

a használati funkciót, bár figyelembe veszik, de alárendelik a kert természetes fejlődésének, térbeli-időbeli változásainak és a spontaneitásnak. A természetelví kerteknél a fő alkotó a természet maga. A tervező a terület adottságainak a figyelembe vételével csak a legszükségesebb beavatkozásokat végzi el, mintegy előkészíti a kert létrejöttét. Azzal számol, hogy a magára hagyott területen meginduló szukcesszionális fejlődés eredményeként fokozatosan változatos növényegyüttesek jelennek meg, felnőnek, megerősödnek, és ennek eredményeként létrejön egy dinamikus változó térstruktúra és látvány a területen, aminél az eltelt idő különösen fontos szerepet játszik. A kert kialakítását tudományos alaposággal végzett vizsgálatok előzik meg, amelynek eredményeként a terület ökológiai adottságainak legjobban megfelelő pionír társulásokkal ültetik be a területet, ill. oly módon kezelik, gondozzák, hogy a teljes beerdősödés

ne jöhessen létre, és egy átlátható térstruktúra maradjon, de az egész terület egy természetes fejlődés mentén formálódjon.

A természetelví kertek tehát nem az idillt, nem a paradicsomi környezetet kívánják megteremteni, hanem sokkal inkább a természetnek magának adnak alakító szerepet, függetlenül attól, hogy az eredmény, a kerti látvány a kertről alkotott sztereotípiáinknak megfelel-e, vagy sem. Ezek a kertek nem nyújtják a hagyományos, megszokott, műves, vagy attraktív látványt, sem a romantikusan feldúsított, érzelmes természet-képet, ezért a nem hozzáértő szemlélő számára akár egy elhanyagolt, gondozatlan terület benyomását is kelthetik. Valójában pedig a természetelví kertek lényege éppen az emberi beavatkozás – gondozás – minimalizálása, annak érdekében, hogy a terület természetes fejlődése mehessen végbe. Az így szü-

letett és állandóan változó kertnek épp ez a képíleg is tetten érhető természeti folyamat az esztétikum.

ATTRAKTÍV, LÁTVÁNY-KERTEK

A kortárs kertek harmadik csoportját képező kertekben az a közös, hogy különböző eszközökkel, anyagokkal és formákkal, különböző funkciójú területeken, de különleges, attraktív, vagy érdekes, szokatlan látvány létrehozása a céljuk. Attól függően, hogy a kerti kép artisztikus, a művészi megjelenés igényével lép fel, vagy pedig a meglepetés, a szokatlan erejével kíván hatni, az attraktív kerteken belül két, különböző karakterű alcsoportot lehet megkülönböztetni: az artisztikus kerteket és a – jobb kifejezés híján – „bizarr” kerteket.

ARTISZTIKUS KERTEK

Az artisztikus kertek művészi tartalom megjelenésére vállalkoznak a kertépítészet eszközeivel. Olyan térkompozíciók, amelyek a műalkotás igényességével lépnek fel és sok esetben valóban műalkotások. Ebből fakadóan jellemző rájuk a határozott, architektonikus formálás, hiszen az alakítottság, a formaképzés e kertek meghatározó lényege. A szobrászat

formálási eszközeit használják fel, s egyfajta képi érzékenységet mutatnak. A növény, a tereplasztika is szobrászati megformálást kap. Minden esetben valamilyen szimbolikus tartalom, vagy gondolat húzódik meg mögöttük. Jellemző rájuk a kontrasztok, ellentétek felhasználása, az erőteljes képalkotás, a Land-Art.

A „BIZARR”

Ezek a kompozíciók a meglepetés, olykor a mehökkentés erejével kívánnak a nézőre hatni. Eszköztáruk hasonló, mint az artisztikus kertek csoportjéé, csak szélsőségesebb, felfokozottabb formában alkalmazzák azokat. Jellemző rájuk a szeszélyes, meglepő formálás, a kontrasztok, ellentétek erőteljes felhasználása. Szokatlan anyagokat, formákat, társításokat használnak. A megszokottól eltérő térbeli elrendezéssel, helyzetekkel erős figyelemfelhívó hatásúak. A növényalkalmazás is ennek megfelelően különleges, érdekességeket felvonultató.

A bizarr, hasonlóan az artisztikus kertekhez, a szobrászat eszközeivel él. Ezeknél a kompozícióknál is meghúzódnak olykor szimbolikus tartalmak, gondolati utalások, de a bizarrnak elsősorban a mehökkentő, érdekes látványteremtés a célja. Gyakran csak

egy-egy kertrész formál meg szokatlan módon, hogy azután az így létrehozott mű a hagyományos, megszokott kerti környezetben önálló, bizarr hatású látványelemként jelenhessen meg.

A kortárs kertek között a geometrikus kertek karakterüknél fogva urbánusak, a városi környezethez igazodóak, azt mintegy felerősítik. Racionális, rendezett sruktúrákat jelenítenek meg, és még a kaotikus geometriájú kertek is a természetnek egy matematikai absztrakciójaként viselkednek. A másik két csoport ezzel szemben tagadja ezt a rendet. A természetelvű kertek alapja közvetlen módon maga az ökológia, a romantizáló kertek pedig sajátos ökológiai absztrakciók, a természethez való érzelmi kötődés által humanizált világok, egyfajta Elizium vagy paradicsom idézetek. E kertek szigetekként úsznak az urbánus környezetben, olykor tagadják azt, vagy az épített világ ellenpontjaként jelennek meg. Az attraktív kertek pedig magáról az attrakcióról szólnak, nincs sem ilyen, sem amolyan üzenetük; önmagukért valók.

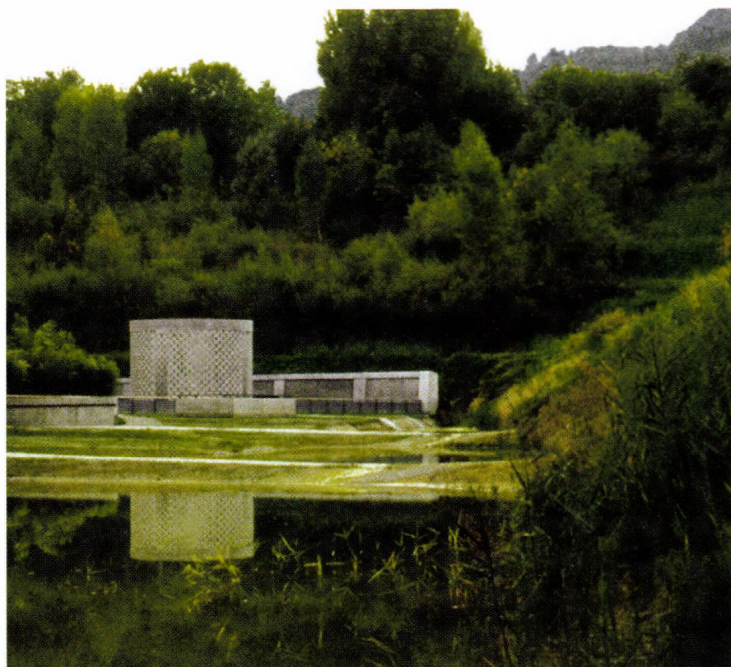
Bizonyára lehet cizelláltabb módon, vagy más szempontok alapján, egész más csoportosítás szerint rendszerezni a kortárs kertek tarka-barka vilá-

71

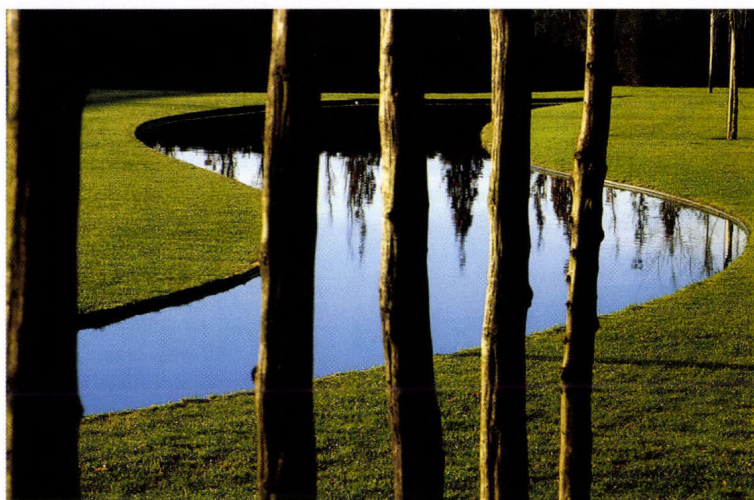
81

91

gát. Ami közös bennük és tipológiától független jelenség, hogy egyre inkább ismétlésekbe bocsátkoznak, s kifáradni látszanak. A geometrikus kerteknél szembeötlő, hogy ez a kertformálási módor a kezdeti újszerű és friss levegőjű alkotások után mára egyfajta dekorációs zsákutcává lett. Ebben biztosan szerepet játszik a számítógépes

tervezés kínálta receptúrák kényelme és kalodája is. De hasonlóan fáradttá és kiüresedetté vált a szabadon formált kertek vonulata. Azt gondolná tehát az ember, hogy valami változás lehet készülöben. De valószínűbb, hogy a világnak kell változnia előbb, ami ezeket a kerteket létrehozta.

10 |

11 |

12 |

13 |

14 |

- 10 | Luxemburgi Általános Bank kertje, Kirchenberg.
- 11 | A Skót Nemzeti Múzeum kertje. Terepplasztika. – Charles Jenck
- 12 | Szabad formákban nyírott sövények egy hollandiai kertben
- 13 | Ezzo képviselet kertje, Párizs
- 14 | Szokatlan anyag és forma. Tükröző fémfelületek Allerpark, Wolfsburg
- 15–16 | Daphne-fa. Tsukuba, Japán – Hidetoshi Nagasawa, 2001
- 17 | Corten-acél kerti térfalak. Allerpark, Wolfsburg

SUMMARY

The article is the second part of an analysis and introduction to streamline garden design. The first part published in 4D 2007/6. has focused on geometric gardens and their characteristics, and has defined at least three distinct trends with specific features: gardens of minimal arts geometry, chaotic geometrical gardens and nostalgic geometric gardens.

Present publication attempts to summarise two other typical garden design trends in present day landscape architecture. The naturally formed gardens are created with natural landscape forms and character, they have strong emotional effects and try to create the idyllic landscape. Two different subgroups can be defined according to the designer's principles and tools: romanticized gardens and ecological gardens.

The third distinct trend is the so called attractive or scenery gardens with

strange, amazing or surprising formal world, tools and materials. The works of this trend can be characterised into two subgroups: artistical gardens and bizarre gardens.

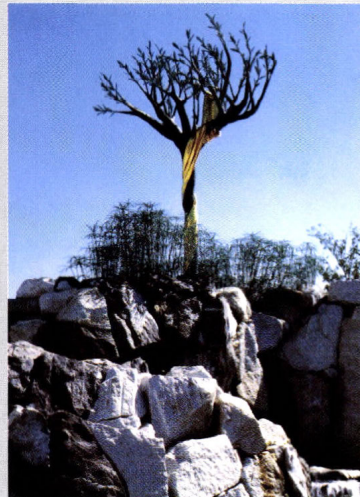
Geometrical gardens belong typically to urban built environment with their rational, strictly defined structure and forms. They represent the abstraction of nature, even in case of chaotic geometric gardens. The other two trends absolutely deny this order. The ecological garden concept is based directly on the rules of ecology, while romanticized gardens are emotionally bound up with Nature and try to recall the Elysium or Paradise. These naturally formed gardens

seem either to deny the strict urban structure or to counterpoint the built environment. Attractive gardens have no ideological meaning, they are for themselves, they are mere attractions, sceneries or gags.

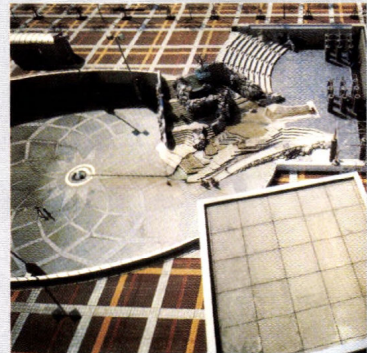
I would not say, that the typology presented above is the only way to make an order in streamline trends of garden design, but there is at least one common point in each trends, namely the repetition of ideas and formal gestures. In case of geometrical gardens computer aided design might have played an important role even in the birth of the design trend, and also in the increasing number of rehearsal of formal tools. Vividness and novelty seem to be lost in all trends. The World is waiting for new new ideas in garden design, but no other than the World itself is to be changed before.

15 |

16 |

17 |

18 |